

ห้องสมุดงานวิจัย สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

242850

รายงานการวิจัย

เรื่อง การพัฒนาศักยภาพพหุปัญญาของเด็กในชุมชน

(Children Multiple Intelligence in Community)

รศ.ดร.ยาใจ พงษ์บริบูรณ์

ผศ.ประธานพร แจ่มเจริญทรัพย์

ผศ.ดร.วรรณจริย์ มั่งสิงห์

สนับสนุนทุนการวิจัยโดย

เงินอุดหนุนวิจัยประเภทเงินอุดหนุนทั่วไป

มหาวิทยาลัยขอนแก่น ปีงบประมาณ 2548

๖๐๐๒๔๗๒๐๗

ห้องสมุดงานวิจัย สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ

รายงานการวิจัย

เรื่อง การพัฒนาศักยภาพพหุปัญญาของเด็กในชุมชน
(Children Multiple Intelligence in Community)

รศ.ดร.ยาใจ พงษ์บริบูรณ์

ผศ.ประธานพร แจ่มเจริญทรัพย์

ผศ.ดร.วรรณจรรย์ มั่งสิงห์

สนับสนุนทุนการวิจัยโดย

เงินอุดหนุนวิจัยประเภทเงินอุดหนุนทั่วไป

มหาวิทยาลัยขอนแก่น ปีงบประมาณ 2548

ยาใจ พงษ์บริบูรณ์และคณะ.2548. การพัฒนาศักยภาพพหุปัญญาของเด็กในชุมชน
แหล่งทุนอุดหนุนการวิจัย เงินอุดหนุนวิจัยประเภทเงินอุดหนุนทั่วไป
มหาวิทยาลัยขอนแก่น ปีงบประมาณ 2548

การวิจัยครั้งนี้ เป็นวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ระหว่าง 3 องค์กร ได้แก่ มหาวิทยาลัยขอนแก่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดขอนแก่นเขต 3 และสถานศึกษาในอำเภอหนองเรือ เพื่อพัฒนาพหุปัญญาเด็กตามทฤษฎีพหุปัญญาของการ์ดเนอร์ มี 3 วัตถุประสงค์คือ 1) ศึกษาระบบบริบทของโรงเรียนและครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมศักยภาพพหุปัญญาของเด็ก 2) พัฒนาพหุปัญญาของเด็กในชุมชนที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย และ 3) สร้างระบบการพัฒนาศักยภาพพหุปัญญาของเด็กในชุมชนตามอรรถศาสตร์ การวิจัยมี 3 วงจร วงจรที่ 1 ศึกษาบริบทการส่งเสริมพหุปัญญาเด็กโดยโรงเรียนและบ้าน กลุ่มตัวอย่างการวิจัย คือ นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3,4 และ 5 ที่ได้รับการสุ่มแบบ 2 ขั้นตอน จากโรงเรียนขนาดกลางและขนาดเล็ก จำนวน 239 คน จากประชากร 388 คน วงจรที่ 2 พัฒนาศักยภาพพหุปัญญาเด็กในชุมชนที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย จัดการอบรมเชิงปฏิบัติการ 2 ครั้ง แก่คณะครูผู้เข้าร่วมโครงการจำนวน 7 โรงเรียน จำนวน 30 คน เพื่อให้มีความรู้-ความเข้าใจเรื่องพหุปัญญา แล้ว สร้างกิจกรรมพร้อมมีสื่อ วงจรที่ 3 สร้างระบบพัฒนาศักยภาพพหุปัญญาเด็กในชุมชน นำกิจกรรมและสื่อที่พัฒนาแล้ว ไปดำเนินการพัฒนาผู้เรียนกับนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 24 คน ณ ศูนย์พัฒนาศักยภาพพหุปัญญาเด็กในโรงเรียนที่อาสาสมัครมีคณะครู 6 คนเป็นผู้ดำเนินงาน

สรุปผลการวิจัย 1) ผลการศึกษาบริบทการพัฒนาพหุปัญญาพบว่า ในบริบทของโรงเรียนมีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาปัญญาเด็กโดยจัดโครงการพิเศษบางอย่างที่ส่วนใหญ่โรงเรียนเป็นผู้จัดเป็นครั้งคราว การใช้เวลาว่างในขณะหยุดพักของเด็กเป็นไปตามอรรถศาสตร์ เด็กมีโอกาสน้อยในการค้นคว้าศึกษาเองหรือการเรียนรู้ในเทคโนโลยีใหม่ๆด้วยตนเอง ครูมีความเชื่อเกี่ยวกับการพัฒนาปัญญาว่าต้องร่วมกันหลายฝ่าย ในบริบทของบ้านพบว่าผู้ปกครองส่วนใหญ่ให้เด็กช่วยงานบ้าน เวลาว่างของทุกวันเด็กดูโทรทัศน์ คือดูการ์ตูนและละคร เด็กส่วนใหญ่ไม่มีของเล่นที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ และมีเด็กบางส่วนไม่มีของเล่นเป็นของตนเอง ผู้ปกครองมีความเชื่อว่าปัญญาของเด็กเกิดและเพิ่มด้วยตัวเด็กเอง และจากการแนะนำของครู 2) ผลการพัฒนาศักยภาพพหุปัญญาเด็กในชุมชน ช่วงที่ 1 ผลการสำรวจพหุปัญญาเด็กในชุมชน ระดับชั้น ประถมปีที่ 3,4 และ 5 พบว่า คะแนนพหุปัญญาทั้ง 6 ด้านลดลงเมื่อระดับชั้นเพิ่มขึ้น (มีเท่ากับ $\bar{X} = 3.52, 3.34$ และ 3.24) พหุปัญญาที่อยู่ในระดับเกณฑ์ดี ของทุกระดับชั้น คือด้านภาษาและด้านมนุษยสัมพันธ์ และเด็กหญิงมีค่าคะแนนเฉลี่ยพหุปัญญาทุกด้านสูงกว่าเด็กชายในทุกระดับชั้น ช่วงที่ 2 คณะครูผู้เข้ารับการอบรมได้สร้างกิจกรรมพร้อมมีสื่อ รวม 56 กิจกรรม

ในพหุปัญญา 6 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านภาษา (2) ด้านตรรกะ-คณิตศาสตร์ (3) ด้านมิติสัมพันธ์ (4) ด้าน
 เข้าใจธรรมชาติ (5) ด้านความเข้าใจตนเองและ (6) ด้านความสัมพันธ์กับผู้อื่น และ 3) ผลการสร้าง
 ระบบพัฒนาศักยภาพพหุปัญญาเด็กในชุมชน นำกิจกรรมและสื่อ ไปพัฒนานักเรียนกลุ่มเป้าหมาย 24
 คน ที่ละผลสัมฤทธิ์ในการเรียน ในช่วงกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน จำนวน 24 ครั้ง พหุปัญญาที่พัฒนาได้
 เกณฑ์สูงสุด 3 คะแนน ทุกระดับชั้น 3 ด้าน คือ ปัญญาด้านคณิต - ตรรกะ ด้านมิติสัมพันธ์ ด้าน
 ธรรมชาติ เด็กระดับชั้นปีที่ 3 และ 4 มีปัญญาด้านเข้าใจตนเองมีพัฒนาการสูงสุดเพียง 2 คะแนน

การสร้างระบบการพัฒนา ศักยภาพพหุปัญญาของเด็กในชุมชนตามอรรถศาสตร์ ประกอบด้วย 1)
 ด้านโครงสร้าง มีผู้ประสานงานโครงการที่เป็นหุ้นส่วนความร่วมมือ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา คณะ
 ครูผู้ปฏิบัติงานและองค์กรภายนอกที่เป็นผู้เชี่ยวชาญ มีการจัดตั้งศูนย์ฯ ขึ้นในโรงเรียน โดยมีคู่มือ
 ดำเนินงานตามกิจกรรม สื่อและการประเมินผล 2)ด้านกลยุทธ์ มีระบบงานดำเนินงานศูนย์ฯ ในระดับ
 นโยบายของสถานศึกษา กำหนดบทบาทครู จัดกิจกรรมพัฒนาพหุปัญญาตามอรรถศาสตร์ และเสนอผล
 พัฒนาเด็กรายบุคคลต่อโรงเรียนและผู้ปกครอง และ 3)ด้านเงื่อนไข ผู้เกี่ยวข้องให้การสนับสนุน ควร
 แลกเปลี่ยนคณะครูผู้ดำเนินงานศูนย์ฯ ปรับปรุงกิจกรรมและสื่ออย่างต่อเนื่อง โดยนักเรียนมีส่วนร่วม
 และเข้า ฝึกทำกิจกรรมได้ตามอรรถศาสตร์

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการย่อย 7 โครงการในชุดโครงการวิจัยเรื่อง “ความร่วมมือระหว่างสถานศึกษา มหาวิทยาลัยและชุมชนเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา” โดยได้รับทุนสนับสนุนจากเงินอุดหนุนวิจัยประเภทเงินอุดหนุนทั่วไปมหาวิทยาลัยขอนแก่น คณะวิจัยขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

งานวิจัยนี้สำเร็จได้ด้วยความร่วมมืออย่างดียิ่งของ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดขอนแก่น เขต 3 คณะวิจัยขอขอบคุณมา ณ ที่นี้โดยเฉพาะรองผู้อำนวยการเขต นายเชตศักดิ์ ศรีสง่าชัย และศึกษานิเทศน์ นายพิทักษ์ จันทร์เทศ ที่ได้มีส่วนประสานงานกับโรงเรียนต่างๆ จัดหาสถานที่ให้การอบรมเชิงปฏิบัติการตลอดจนการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย

ขอขอบคุณนาย สมัย หลินศรี ผู้อำนวยการ โรงเรียนบ้านหนองคลองคอนแดง ที่รับเป็นที่จัดตั้งศูนย์พัฒนาหุปัญญาเด็กในชุมชน ขอขอบคุณและขอชื่นชมคณะครู 6 ท่าน ที่ได้สละกำลังกายและเวลา ในการเรียนรู้และดำเนินการงานของศูนย์ฯ โดยเฉพาะอาจารย์จิรวรรณ พลจารย์ ซึ่งเป็นหัวหน้าคณะอาจารย์ นอกจากนี้ยังมีผู้เกี่ยวข้องนี้มีส่วนให้ความร่วมมืออีกหลายกลุ่ม ได้แก่ คณะครูผู้เข้าอบรม คณะกรรมการสถานศึกษาของโรงเรียนที่จัดตั้งศูนย์ฯ ผู้ปกครอง และ นักเรียนที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย จึงขอขอบคุณอย่างยิ่งมา ณ ที่นี้

คณะวิจัย

รองศาสตราจารย์ ดร.ยาใจ พงษ์บริบูรณ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณจริย์ มั่งสิงห์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประธานพร แจ่มเจริญทรัพย์

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อ	ก
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญ	จ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญภาพ	ซ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาการวิจัย	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
ขอบเขตของการวิจัย	3
คำนิยามศัพท์เฉพาะ	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
หน่วยงานที่นำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์	5
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	6
แนวคิดและทฤษฎีทางเซาว์ปัญญาและพหุปัญญา	6
การพัฒนาศักยภาพปัญญา	18
การใช้หลักการวิจัยเชิงปฏิบัติการในการสร้างความร่วมมือ	20
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	26
กรอบแนวคิดการวิจัย	33
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย	34
กลุ่มเป้าหมาย	35
เครื่องมือการวิจัย	37
ขั้นตอนการวิจัย	39
การรวบรวมข้อมูล	42
การวิเคราะห์และแปลผลข้อมูล	43
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล และการอภิปรายผล	44
วงจรที่ 1 : ผลการศึกษาบริบท	44
วงจรที่ 2 : ผลการเตรียมความพร้อมครู เพื่อพัฒนาเด็กในชุมชน ที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย	52

สารบัญ (ต่อ)

วงจรถี 3 : ผลการสร้างระบบพัฒนาศักยภาพพหุปัญญาของเด็กในชุมชน ตามอรรถยาศัย	54
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	68
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	68
การดำเนินการวิจัย	68
สรุปผลการวิจัย	69
การอภิปรายผล	74
ข้อเสนอแนะการวิจัย	75
เอกสารอ้างอิง	
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก ราชานามผู้มีส่วนร่วมการวิจัย	
ภาคผนวก ข เครื่องมือการวิจัย	
ภาคผนวก ค ตัวอย่างเอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการ	
ภาคผนวก ง ตัวอย่างคู่มือพัฒนาศักยภาพพหุปัญญาของเด็กในชุมชน (ตามอรรถยาศัย)	
ภาคผนวก จ ตัวอย่างผลงานการทำกิจกรรมพหุปัญญาของกลุ่มเป้าหมาย	
ประวัติผู้เขียน	

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 จำนวนครูและนักเรียนจาก 7 โรงเรียน อำเภอหนองสองห้อง สังกัดเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดขอนแก่นเขต 5 ที่เข้าร่วมโครงการ	36
ตารางที่ 2 จำนวนกลุ่มตัวอย่าง ผู้ให้บริบทศักยภาพพหุปัญญาของเด็กในชุมชน	38
ตารางที่ 3 แผนดำเนินการพัฒนาพหุปัญญา ณ ศูนย์การพัฒนาพหุปัญญาเด็กในชุมชน โรงเรียนหนองคลองคอนแดง	42
ตารางที่ 4 ค่าคะแนนเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของผลการสำรวจพหุปัญญาตนเองของเด็กในชุมชนแยกตามชั้นปี	50
ตารางที่ 5 ค่าคะแนนเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของผลการสำรวจพหุปัญญาตนเองของเด็กใน ชุมชน แยกตามเพศ	51
ตารางที่ 6 แผนดำเนินการพัฒนาพหุปัญญา ณ ศูนย์การพัฒนาพหุปัญญาเด็กในชุมชน โรงเรียนหนองคลองคอนแดง	53
ตารางที่ 7 แผนดำเนินการพัฒนาพหุปัญญา ณ ศูนย์การพัฒนาพหุปัญญาเด็กในชุมชน โรงเรียนหนองคลองคอนแดง อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น	56
ตารางที่ 8 ผลการพัฒนาพหุปัญญา 6 ด้าน (24 กิจกรรม) ของนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย ระดับชั้นปีที่ 3	62
ตารางที่ 9 ผลการพัฒนาพหุปัญญา 6 ด้าน (24 กิจกรรม) ของนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย ระดับชั้นปีที่ 4	63
ตารางที่ 10 ผลการพัฒนาพหุปัญญา 6 ด้าน (24 กิจกรรม) ของนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย ระดับชั้นปีที่ 5	64

สารบัญแผนภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1 แผนภูมิสรุปรูปทฤษฎีพหุปัญญา 3 ลักษณะ	14
ภาพที่ 2 ระดับการมีส่วนร่วมของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม	22
ภาพที่ 3 รูปแบบของความร่วมมือปฏิบัติด้วยกันระหว่างผู้มีส่วนร่วม (ยาใจ พงษ์บริบูรณ์,2547)	23
ภาพที่ 4 องค์ประกอบ 3 ส่วนของการดำเนินการวิจัยแบบ PAR	25
ภาพที่ 5 แสดงแผนผังความสัมพันธ์ การร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัย โรงเรียน และครอบครัว พัฒนาศักยภาพเด็กในชุมชน	33
ภาพที่ 6 ค่าคะแนนเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของผลการสำรวจพหุปัญญาตนเอง ของเด็กในชุมชน แยกตามเพศ	51
ภาพที่ 7 เปรียบเทียบผลการพัฒนาศักยภาพพหุปัญญา 6 ด้านเด็กกลุ่มเป้าหมาย	66